

СИЛАБУС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

МЕТОДИ АНАЛІЗУ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДАНИХ

спеціальність	054 Соціологія	обов'язковість дисципліни	обов'язкова
освітня програма	Соціологія	факультет	Факультет менеджменту, адміністрування та права
освітній рівень	перший (бакалаврський)	кафедра	ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін

ВИКЛАДАЧ

Нечітайло Ірина Сергіївна

Вища освіта: спеціальність - соціологія; кваліфікація – соціолог, викладач соціологічних дисциплін
Науковий ступень: доктор соціологічних наук (спеціальність 22.00.04 – Спеціальні та галузеві соціології)

Вчене звання: професор

Досвід роботи: 20 повних років

Показники професійної активності з тематики курсу:

- Нечітайло І. С. Методи аналізу соціологічних даних : методичні рекомендації для студентів, що навчаються за спеціальністю 054 «Соціологія» / Державний біотехнологічний університет. Харків, 2022. 64 с.
- участь у 8 дослідницьких проєктах (з використанням якісних і кількісних методів збору даних), в тому числі 3 – міжнародних;
- visitor researcher Program, Люксембург, Люксембурзький інститут соціально-економічних досліджень (листопад 2022-березень 2023);
- наукове стажування від Школи Соціальних та поведінкових наук, за сприянням World Association for the Support of the Scientists (м. Відень, Австрія). *Сертифікат №SBS/21/47UA* Загальна кількість годин – 180 (6 кредитів ЄКТС).
- стажування у Сковородинівській академії молодих учених (Харківський національний педагогічний університет ім. Г.Г. Сковороди, жовтень-листопад 2021 р., м. Харків) (180 годин)
- авторка 5 тематичних публікацій; учасниця міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Телефон(и):	+380962919923 +380635970114	Електронна пошта:	nechit@ukr.net	дистанційна підтримка:	Moodle Google

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНЮ КОМПОНЕНТУ (НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ)

Мета	формування цілісного бачення логіки дослідницького процесу, пов'язаного з аналізом соціологічних даних, шляхом засвоєння можливостей методів математичної статистики для їх обробки та інтерпретації
Формат	лекції, семінарські заняття, самостійна робота, індивідуальні завдання, тестові завдання
Обсяг і форми контролю	8 кредитів ECTS (240 годин): 80 годин лекції, 80 годин семінарських; підсумковий контроль – залік, екзамен.
Вимоги викладача	робота з рекомендованими літературними джерелами, вчасна і якісна підготовка до семінарських занять, висока активність під час аудиторної роботи, дотримання принципів академічної доброчесності
Умови зарахування	згідно з навчальним планом

ВІДПОВІДНІСТЬ СТАНДАРТУ ОСВІТИ І ОСВІТНІЙ ПРОГРАМИ

Компетентності	ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях ЗК03. Здатність працювати в команді; СК02. Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій; СК05. Здатність самостійно планувати, організувати та проводити соціологічне дослідження; СК08. Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога. СК09. На основі соціологічних знань здатність здійснювати комплекс заходів щодо налагодження зв'язків з громадськістю СК10. Здатність здійснювати соціологічний супровід управління соціально-економічними процесами, в тому числі в сфері соціального захисту	Програмні результати навчання	РН01. Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності; РН07. Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації. РН11. Презентувати результати власних досліджень для фахівців і нефахівців. РН12. Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога.

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ (ДИСЦИПЛІНИ)

Лекція 1.	Основні принципи вимірювання в соціології. Типи змінних	СЗ 1	Основні принципи вимірювання в соціології. Типи змінних	Самостійна робота	За результатами роботи з основною та допоміжною літературою, а також з лекційним матеріалом підготуватися до відповіді на наступні питання: - Якими є методологічні основи процедури вимірювання в соціології? - В чому особливість шкал високого і низького типу? - Якими є основні помилки вимірювання? - Якими є основні типи змінних? - В чому полягають особливості статистичних рядів даних?

Лекція 2	Перехресна класифікація. Графічне представлення соціологічної інформації	С3 2	Перехресна класифікація. Графічне представлення соціологічної інформації	За результатами роботи з основною та допоміжною літературою, а також з лекційним матеріалом: - визначте такі поняття: гістограма, полігон розподілу, правило нульового початку, багатозначний графік, арифметична шкала, арифметична часова діаграма, графік відносин, кумуляти, діаграма смуг, кругова діаграма; - поясніть, що доцільніше: викреслювати відносні чи абсолютні частоти? Чи змінюється зовнішній вигляд гістограми, коли на графік замість абсолютних частот наносяться відносні частоти? - поясніть, у яких випадках полігон розподілу найкраще репрезентує дискретні дані? Поясніть його доцільність для інтервального ряду з мінімальними інтервалами, а також з максимальними інтервалами; - спробуйте порівняти два розподіли шляхом накладання графіків. Який тип представлення даних краще вибрати – гістограму чи полігон розподілу? Аргументуйте свою відповідь; - аргументуйте, чи можна полігон розподілу перетворити на гістограму і навпаки? - опишіть особливості графіків якісних даних.
Лекція 3.	Характеристики положення (середнє арифметичне, мода, медіана та ін.)	С3 3	Характеристики положення (середнє арифметичне, мода, медіана та ін.)	За результатами роботи з основною та допоміжною літературою, а також з лекційним матеріалом: - надайте визначення наступним поняттям: характеристики положення; середнє арифметичне; зважування середнього; - наведіть кілька прикладів, у яких доречно було б застосовувати середнє арифметичне, навіть якщо розкид подій є сильно асиметричним; - доведіть, що крайні величини у асиметричному розподілі дають непропорційний внесок в арифметичне середнє; - надайте визначення наступним поняттям: медіана, ранг, медіанний ранг, медіанна точка, медіанний інтервал, дециль, модальна частота, метод різниці, бімодальність; - поясніть, яким є співвідношення між модою, медіаною та середнім арифметичним у розподілі?
Лекція 4.	Характеристики розсіювання (дисперсія, середнє відхилення, коефіцієнт варіації)	С4	Характеристики розсіювання (дисперсія, середнє відхилення, коефіцієнт варіації)	За результатами роботи з основною та допоміжною літературою, а також з лекційним матеріалом: - надайте визначення таким поняттям: варіювання, варіація, повний діапазон (розмах варіації), проміжний діапазон, інтерквартильний діапазон, 10-90% діапазон, дисперсія, розсіювання, середнє відхилення, коефіцієнт варіації; - поясніть, чому середнє квадратичне відхилення, а не варіація, зазвичай використовується як міра дисперсії? - аргументуйте, чи можна обчислити σ якісних даних?
Лекція 5.	Перевірка первинного	С5	Перевірка первинного	За результатами роботи з основною та допоміжною літературою, а також

	вимірювання на надійність		вимірювання на надійність	з лекційним матеріалом: - дайте визначення надійності вимірювання. Якими є її основні складові? - поясніть, що мається на увазі під правильністю вимірювання? - назвіть, які типи помилок можуть свідчити про неправильність вимірювання? Наведіть приклади; - назвіть основну відмінність систематичних помилок від грубих; - дайте визначення стійкості вимірювання; - поясніть, з вирішенням яких помилок пов'язане питання стійкості вимірювання? - поясніть, у чому полягає сутність обґрунтованості вимірювання та яким чином ця процедура здійснюється?
Лекція 6.	Нормальний розподіл як модель варіації. Критерії лінійного взаємозв'язку	С6	Нормальний розподіл як модель варіації. Критерії лінійного взаємозв'язку	За результатами роботи з основною та допоміжною літературою, а також з лекційним матеріалом: - надайте визначення таким поняттям: нормальний розподіл, нормальне відхилення, нормальна крива; - поясніть, у якому сенсі нормальна крива є «нормальною»; - поясніть сутність ентропії; - поясніть, як розподіли диференціюються за їхньою симетрією? - поясніть, між якими двома сигма-точками на основній лінії нормальної кривої лежать середні 50% випадків? - опишіть алгоритм обчислення χ^2-квадрат та його сутність.
Лекція 7	Статистична гіпотеза. Перевірка статистичних гіпотез при аналізі соціологічних даних	С7	Статистична гіпотеза. Перевірка статистичних гіпотез при аналізі соціологічних даних	За результатами роботи з основною та допоміжною літературою, а також з лекційним матеріалом: - надайте визначення таких понять: гіпотеза, статистична гіпотеза, нуль-гіпотеза, χ^2-квадрат, перевірка залежності, перевірка однорідності; - визначте, якою буде помилка вибірки для середнього, що спостерігається та якою є оцінювана квадратична помилка середнього, якщо задана вибірка має такі характеристики: $\bar{X}=11$, $S=3$, $N=100$ і відомо, що справжнє середнє значення дорівнює 12. - аргументуйте, чи може випадкова вибірка, правильно розрахована технічно, виявитися нерепрезентативною?
Лекція 8.	Міри взаємозв'язку для інтервального рівня вимірювання. Кореляційний аналіз. Рівняння регресії	С8	Міри взаємозв'язку для інтервального рівня вимірювання. Кореляційний аналіз. Рівняння регресії	За результатами роботи з основною та допоміжною літературою, а також з лекційним матеріалом: - надайте визначення наступних понять: лінія регресії; лінія найменших квадратів; коефіцієнт кореляції; коефіцієнт регресії; - поясніть таку «низьку» кореляцію: припустимо, що $r=0,3$ для зв'язку між шкільними оцінками та годинами підготовки. - аргументуйте, чи можливе ідеальне прямолінійне розсіювання, якщо маргінальні розподіли є несхожими?

					- поясніть, чи гарантує наявність гомоскедастичності певний вид залежності? Коротко обґрунтуйте свою відповідь.
Лекція 9	Кореляційне відношення. Нелінійна регресія. Множинна та приватна кореляція	С9	Кореляційне відношення. Нелінійна регресія. Множинна та приватна кореляція	Самостійна робота	За результатами роботи з основною та допоміжною літературою, а також з лекційним матеріалом: - поясніть, чи припускається розрахунок η^2, якщо лінійна регресія є павною? - поясніть, чи можна обчислити η^2 для двох якісних змінних? Аргументуйте свою відповідь. - поясніть, при яких табличних умовах r^2 и η^2 співпадають? - поясніть, чому гомоскедастичність не може бути однаковою в обох напрямках, якщо регресія криволінійна? - визначте, що фіксує приватний коефіцієнт кореляції та які його властивості? - опишіть, з якою метою застосовується множинний коефіцієнт кореляції?
Лекція 10	Кореляція рангів: коефіцієнт r_s	С10	Кореляція рангів: коефіцієнт r_s		За результатами роботи з основною та допоміжною літературою, а також з лекційним матеріалом: - надайте визначення наступним поняттям: ранг, ранговий порядок, рівні інтервали, кореляція рангових послідовностей; - вкажіть дві серйозні труднощі в інтерпретації рангів як аналогів соціальних явищ, які вони покликані відобразити; - поясніть, за яких обставин можна ранжувати якісні дані? - визначте різницю між відповідністю і кореляцією; - перевірте на прикладі твердження, що об'єднані ранги зменшують кореляцію; - опишіть алгоритм обчислення коефіцієнта Спірмена; - поясніть принцип обчислення множинного коефіцієнта кореляції для рангових рядів.
Лекція 11	Коефіцієнт взаємної спряженості. Деякі загальні принципи інтерпретації коефіцієнтів кореляції	С11	Коефіцієнт взаємної спряженості. Деякі загальні принципи інтерпретації коефіцієнтів кореляції		За результатами роботи з основною та допоміжною літературою, а також з лекційним матеріалом: - надайте визначення наступних понять: коефіцієнт взаємної спряженості, таблиця взаємної спряженості, багаторозрядне угруповання, S_{max}; - повторіть алгоритм обчислення χ^2-квадрат. Поясніть, яким чином цей критерій пов'язаний з коефіцієнтом спряженості Пірсона (C)? - опишіть формулу обчислення коефіцієнта пар Пірсона (C); - опишіть формулу обчислення теоретичного значення S_{max} за умови, що таблиця є квадратною;

				- поясніть, яким є наукове та практичне значення коефіцієнтів кореляції у соціології? - назвіть загальні принципи інтерпретації коефіцієнтів кореляції.
Лекція 12	Елементи теорії графів у мережевому аналізі	C12	Елементи теорії графів у мережевому аналізі	За результатами роботи з основною та допоміжною літературою, а також з лекційним матеріалом: - Поміркуйте і опишіть випадки використання теорії графів при вивченні конкретних соціальних процесів чи явищ, при вирішенні тих чи інших соціологічних проблем; - визначте основні поняття теорії графів; - опишіть у загальних римах історію розвитку теорії графів? - поясніть, у чому різниця між стрілочними та вершинними графами? - поясніть, у чому полягає метод прогнозного графа і як він може бути застосований в емпіричній соціології? - наведіть приклади мережевого планування із залученням елементів теорії графів.
Лекція 13	Обробка даних у соціометричному дослідженні: обчислення індексів, побудова соціограм	C13	Обробка даних у соціометричному дослідженні: обчислення індексів, побудова соціограм	За результатами роботи з основною та допоміжною літературою, а також з лекційним матеріалом: - надайте визначення наступних понять: соціометрія, соціоматриця, соціограма, соціометричний індекс; - поясніть необхідність застосування соціометричного методу для вивчення соціальних процесів і явищ; - покажіть динаміку зміни внутрішньогрупових стосунків, якщо до групи потрапляє новий лідер; - перерахуйте основні соціометричні індекси та поясніть їх значення; - визначте основні характеристики сучасних методів соціометрії, проаналізуйте їх переваги та недоліки.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА ТА МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

Література

1. Нечитайло І. С. Методи аналізу соціологічних даних : методичні рекомендації для студентів, що навчаються за спеціальністю 054 «Соціологія» / Державний біотехнологічний університет. Харків, 2022. 64 с.
2. Соціологія: терміни і поняття. Навчальний словник-довідник / за заг. ред. В.М. Пічі [Ю.Ф. Пачковський, О.І. Пташник-Сердюк, С. А. Щудло]. Львів : Нвий світ – 2000, 2018 р. 658 с.
3. Телейко А.Б. Чорней Р.К. Математико-статистичні методи в соціології та психології : Навч. Посібник. Київ : МАУП, 2007. 424 с. <http://surl.li/bzypc> .

Методичне забезпечення

1. Кислова О.М. Методи аналізу та комп'ютерної обробки соціологічної інформації. Харків : Вид-во ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2020. 165 с. <http://surl.li/bzypg> .
2. Салюк М. А Статистична обробка даних експериментального дослідження. Методичний посібник з курсу «Експериментальна психологія» / за ред. Е.Л. Носенко. Дніпропетровськ: Інновація, 2010. 26 с. <http://surl.li/bzypm> .
3. Старушенко Г. А. Статистична обробка даних в системі публічного управління : навч. посіб. Дніпро : ГРАНІ, 2018. 144 с. <http://surl.li/bzypo> .
4. Тат'янчиков А.О. Методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт з курсу «Методи психологічного дослідження: математичні методи в психології». Одеса : Вид-во Університету Ушинського, 2019. 38 с. <http://surl.li/bzypr> .
5. Foster, G., Lane D.; Scott D., Hebl M. and other. An Introduction to Psychological Statistics. University of Missouri, St. Louis. 2018. 271 p. <http://surl.li/bzyqg> .

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

СИСТЕМА		БАЛИ	ДІЯЛЬНІСТЬ, ЩО ОЦІНЮЄТЬСЯ
Підсумкове оцінювання	100 бальна ECTS (стандартна)	до 50	50% від усередненої оцінки за модулі
		до 50	підсумкове тестування
Модульне оцінювання	100 бальна сумарна	до 50	відповіді на тестові питання
		до 20	усні відповіді на лабораторно-практичних заняттях
		до 30	результат засвоєння блоку самостійної роботи

НОРМИ АКАДЕМІЧНОЇ ЕТИКИ ТА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Всі учасники освітнього процесу (в тому числі здобувачі освіти) повинні дотримуватися кодексу академічної доброчесності та вимог, які прописані у положенні «Про академічну доброчесність учасників освітнього процесу ДБТУ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, поважати гідність один одного, проявляти доброзичливість, чесність, відповідальність.